

**POLITICKO-SPOLOČENSKÉ ASPEKTY V ROMÁNE LEONARDA PADURU
AKO PRACH VO VETRE**

POLITICAL-SOCIAL ASPECTS IN LEONARDO PADURU'S NOVEL
LIKE DUST IN THE WIND

SOFIA TUŽINSKÁ SZALAIÓVÁ

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá politickými a spoločenskými aspektmi v tvorbe Leonarda Paduru, so zameraním na román *Ako prach vo vetre*. Padura, predstaviteľ Revolučnej generácie, zostal na Kube a stal sa priamym svedkom historických a spoločenských zmien, zatiaľ čo mnohí jeho súčasníci odišli do exilu. Hoci jeho romány vychádzajú výlučne v Španielsku a sú oslobodené od ideologickej cenzúry, Padura upozorňuje na prítomnosť autocenzúry v myslení Kubáncov formovaných totalitným režimom. Prostredníctvom generácie postáv spojených priateľstvom Padura vykresľuje Kubu od pádu Fulgencia Bastu po súčasnosť a ukazuje vplyv politických, ekonomických a spoločenských kríz na život jednotlivcov. Otvorene kritizuje popretie vlasti, materiálne ambície a korupciu, pričom sympatizuje s tými, ktorí čelia prekážkam vytrvalo a zodpovedne. Padurova tvorba tak dokumentuje súčasnú Kubu a podnecuje úvahy o pamäti, identite a ľudskej existencii v kontexte spoločenských zmien a diaspóry.

Kľúčové slová: Leonardo Padura, *Ako prach vo vetre*, Kuba, politicko-spoločenské problémy, imigrácia.

Abstract: The article deals with political and social aspects in the work of Leonardo Padura, focusing on the novel *Like Dust in the Wind*. Padura, a representative of the Revolutionary Generation, remained in Cuba and became a direct witness of historical and social changes, while many of his contemporaries went into exile. Although his novels are published exclusively in Spain and are free from ideological censorship, Padura draws attention to the presence of self-censorship in the thinking of Cubans shaped by the totalitarian regime. Through a generation of characters united by friendship, Padura depicts Cuba from the fall of Fulgencio Basta to the present day and shows the impact of political, economic and social crises on the lives of individuals. He openly criticizes the denial of the homeland, material ambitions and corruption, while sympathizing with those who face obstacles with perseverance and responsibility. Padura's work thus documents contemporary Cuba and stimulates reflections on memory, identity and human existence in the context of social change and diaspora.

Keywords: Leonardo Padura, *Like Dust in the Wind*, Cuba, political and social problems, immigration.

Úvod

V našej práci sa budeme venovať hlavným politicko-spoločenským problémom, ktoré Leonardo Padura spracúva vo svojom románe *Ako prach vo vetre*. Zameriame sa na to, akým spôsobom autor literárne reflektuje zásadné fenomény kubánskej reality, najmä korupciu, potláčanie ľudských práv, ekonomickú nestabilitu, diskrimináciu a rozsiahlu emigráciu. Osobitnú pozornosť venujeme problematike migrácie, ktorá sa v diele stáva kľúčovým motívom a odhaľuje negatívne dôsledky nielen pre tých, ktorí ostrov opúšťajú, ale aj pre tých, ktorí zostávajú na Kube. Cieľom práce je ukázať, ako Padura prostredníctvom postáv a ich životných príbehov kriticky zachytáva dlhodobé deformácie kubánskej spoločnosti a ponúka komplexný obraz jej súčasnej krízy a to aj napriek tomu, že patrí medzi autorov, ktorí žijú a tvoria na Kube oklieštenej mašinériou cenzúry.

Leonardo Padura a jeho literárna trajektória

Leonardo Padura sa zvykne zaraďovať k prvej generácii spisovateľov, ktorá sa formovala počas revolúcie a ku ktorej patrili okrem iných Salvador Redonet, Nara Araújo, Madeline Cámara, Margarita Mateo, Ángel Arango či Francisco López Sacha. Ide o generáciu autorov, ktorých výrazne poznačil zlomový moment v dejinách revolučnej Kuby v roku 1989. Pád Berlínskeho múru a takmer úplný rozpad socialistického bloku (1990 – 1991) predstavovali pomyselnú hranicu medzi minulosťou a budúcnosťou.

Ako píše Sánchezová Becerrilová „od rozpadu socializmu v Európe sa v kubánskej spoločnosti neobjavili nové problémy, ale vyhrotilo sa a naplno prejavilo už dlhodobo existujúce napätie, ktoré malo výrazný a určujúci dosah na literárnu tvorbu“ (Sánchez Becerril, 2012, s. 84).

Intelektuáli sa ocitli zoči-voči novej realite a zrodili sa dve protichodné generácie spisovateľov. Na jednej strane to bola generácia formovaná myšlienkami revolučnej Kuby ideologicky sympatizujúca s režimom, ktorá po páde socializmu upadla do dezilúzie, na druhej strane mladšia generácia kubánskych intelektuálov začala hľadať novú estetiku a spôsob kritického umeleckého vyjadrovania. Medzi týchto kritikov zaraďujeme aj Leonarda Paduru.

Generácia spisovateľov, ku ktorej patrí Leonardo Padura, je výrazne poznačená pretrvávajúcim javom exilu, a to nielen fyzického, ale aj intelektuálneho a umeleckého. Podľa Sánchezovej Berrecilovej „mnohí intelektuáli z Padurovej generácie však Kubu neopustili s cieľom stať sa otvorenými politickými oponentmi režimu, ale skôr v dôsledku prehlbujúcej sa hospodárskej krízy, osobného vyčerpania, nesúhlasu s mechanizmami kontroly v rámci kubánskej kultúrnej politiky, prípadne z túžby po lepších životných podmienkach“ (Sánchez Becerril, 2012, s. 95).

Na druhej strane, vďaka „obnoveniu autorských práv v roku 1978 a uznaniu honorárov vyplývajúcich z týchto práv od roku 1993, v spojení s procesom otvárania sa zahraničným investíciám a rozvojom cestovného ruchu, sa kubánska literatúra opätovne začlenila do medzinárodného literárneho trhu“ (Sánchez Becerril, 2012, s. 96).

Po rozpade socialistického bloku a pod vplyvom narastajúceho turizmu sa Kuba, často vnímaná ako exotický a uzavretý priestor pripomínajúci „múzeum komunizmu“, stala predmetom zvýšeného medzinárodného záujmu, a to aj v oblasti literatúry. Španielske vydavateľstvá ako Planeta, Anagrama či Tusquets prispeli k formovaniu fenoménu označovaného ako „boom kubánskej literatúry“. Po vydaní románov autorov ako Leonardo Padura, Daína Chaviano, Antonio José Ponte, Zoé Valdés či Pedro Juan Gutiérrez v Španielsku začali tieto diela vychádzať aj v prekladoch do iných jazykov, čím sa kubánska literatúra tohto obdobia rozšírila na globálnej úrovni. Väčšina uvedených románov tematizuje obdobie tzv. Špeciálneho obdobia a s ním spojené negatívne sociálno-politické javy, pričom k nim pristupuje kriticky, či už explicitne alebo implicitne. Na Kube zároveň vydavateľský úspech niektorých autorov vyvolal diskusiu o literárnej hodnote niektorých diel, ako aj o ich vzťahu k národnému charakteru kubánskej literatúry.

Na základe vyššie uvedeného môžeme konštatovať, že Leonardo Padura patrí ku generácii autorov, ktorí sa formovali počas Kubánskej revolúcie a ktorí sa v posledných desaťročiach stali známymi širokej verejnosti na celosvetovej úrovni vďaka záujmu španielskych vydavateľstiev o diela, ktoré odrážajú kubánsku realitu.

Podľa Eleny Martínezovej Carrovej „Leonardo Padura, ktorý začínal svoju profesionálnu dráhu ako novinár a scenárista, vyvinul osobitý prístup v rámci detektívneho žánru prostredníctvom série románov sústreďujúcich sa na postavu Maria Condea. Zároveň vytvoril jedinečnú prózu, ktorá sa zaoberá spoločensky a historicky významnými otázkami a kombinuje každodenný život postáv s napätím a intrigami. Tento osobitý štýl viedol k tomu, že niektorí kritici časť jeho diela označujú za novodobý kriminálny román, zatiaľ čo paralelne skúma aj aktuálne problémy. Padura, známy svojou prácou s intertextualitou, sa stal jednou z najvplyvnejších postáv kubánskej literatúry posledných dvoch desaťročí, pričom do svojich textov začleňuje hudbu, umenie, literatúru a súčasné kultúrne odkazy, čo mu umožňuje nadviazať spojenie s širokým medzinárodným publikom“ (Elena Martínez Carro, 2022, s. 75).

Treba spomenúť fakt, že Leonardo Padura má dvojité občianstvo – kubánske a španielske – a jeho romány takmer výlučne vydáva španielske vydavateľstvo Tusquets, čo samozrejme prispieva nielen k popularizácii autora, ale zároveň naznačuje, že jeho diela by nemali byť ovplyvnené kubánskou cenzúrnou mašínériou a zobrazenie kubánskej reality by malo byť autentické a priame. Napriek tomu sám Padura uvádza, že „[...] písať slobodne na Kube je nemožné“, a dodáva, že „mnoho ľudí – nielen umelcov – podlieha autocenzúre: vo jazykovom prejave, v správaní, v politických postojoch, vo vyjadreniach“ (Henrique Mariño, 2023).

Okrem toho, Leonardo Padura, nie je len spisovateľ, ale aj novinár a tak jasne vníma, že: „próza nahradila iné formy reflexie, iný spôsob priblíženia sa k realite, akým bola žurnalistika. Existuje množstvo otázok o kubánskej realite, ktoré žurnalistika preskúmala nedostatočne alebo sa k nim dostala oneskorene, no literatúra tento proces prebehla. Príkladov je mnoho: svet homosexuálnych vzťahov, korupcia,

zneužívanie moci, exil, imigrácia, či nárast prostitúcie na Kube [...]“ (Correa Iglesias, 2018).

Politicko-spoločenské problémy v románe Ako prach vo vetre

Aj keď sme už načrtli, že cenzúra a autocenzúra je u kubánskych autorov žijúcich a píšucich na ostrove takmer nevyhnutná, Leonardo Padura sa vo svojom románe *Ako prach vo vetre* dotýka mnohých páličivých politicko-spoločenských problémov. V románe sa prelína niekoľko vedľajších tém, ako sú láska, priateľstvo, vernosť, vlasť, diktatúra, špionážna zápleтка a pod., predovšetkým ho však môžeme považovať za historický román zameraný na obdobie od pádu režimu diktátora Fulgencia Bastistu až po súčasnosť. Zároveň pripomína množstvo historických udalostí, ako je pád Berlínskeho múru, kolaps socialistického bloku, politická izolácia Kuby, Špeciálne obdobie, masový exodus z prístavu Mariel, návšteva Baracka Obamu na Kube, teroristický útok v New Yorku a ďalšie.

V kontexte spomenutých historicko-politických udalostí Leonardo Padura poukazuje na sociálne problémy, ako sú cenzúra, korupcia, nezamestnanosť, zneužívanie policajnej moci, prenasledovanie politických nepriateľov, potláčanie ľudských práv, migrácia a jej dôsledky v podobe narušenia prirodzených rodinných a priateľských väzieb, odtrhnutie od vlasti, nostalgia, problémy s adaptáciou na život v exile, hlad a nedostatok ďalších životne dôležitých produktov, alkoholizmus, fyzické a psychické problémy obyvateľstva spôsobené nepriaznivými životnými podmienkami, problematika homosexuality na Kube a podobne, pričom všetko sa odohráva pod pláštom všadeprítomného aparátu diktátorského režimu. Fidel Castro, ktorý stál na jeho vrchole, sa pritom v tomto rozsiahlym románe explicitne spomína len raz. Dalo by sa povedať, že „Padura sa vyhýba priamemu kritizovaniu kastristického režimu, no prostredníctvom postáv svojich románov ukazuje dopady viac než polstoročného politického systému na spoločnosť, pričom nezmieňuje zodpovednosť predstaviteľov režimu, americké embargo ani medzinárodný tlak“ (Martínez Rubio, 2019, s. 1281).

Padura sa zaoberá spomínanými otázkami, ktoré sa objavujú v románe *Ako prach vo vetre*, z dvoch perspektív: vnútornej a vonkajšej. Na jednej strane nám poskytuje pohľad na Kubu prostredníctvom postáv, ktoré zostávajú na ostrove (či už preto, že sa vzdali, alebo preto, že sa nevzdávajú); na druhej strane sleduje Kubu zvonka, prostredníctvom postáv, ktoré emigrovali a usadili sa v rôznych častiach sveta. Padura zachytáva náročné obdobie revolučnej generácie a súčasne ho dáva do kontrastu s novou generáciou mladých ľudí.

Komplexnejší obraz na kubánsku spoločnosť dotvára vykreslením novej generácie, ktorú reprezentujú mladí ľudia, čo sa narodili a vyrastali na Kube, ale túžia žiť v zahraničí (predovšetkým z ekonomických dôvodov), a zároveň mladí, čo sa narodili a vyrastali v exile ako deti kubánskych imigrantov. Na tomto základe môžeme postavy románu rozdeliť do štyroch skupín. Prvú zastupuje revolučná generácia na Kube, druhú revolučná generácia v exile, tretiu generácia 90. rokov na Kube a štvrtú generácia 90.

rokov žijúca v exile. Prostredníctvom každej skupiny získavame odlišnú perspektívu pohľadu na problematiku viažucu sa ku Kube.

Podobne, ako má Márquez svoje Macondo, Rulfo svoju Comalu, aj Padura vytvoril akýsi „mikrokozmos“, svet v zmenšenom meradle, cez ktorý tvorí obraz Kuby od nástupu Fidela Castra k moci až po súčasnosť. Tento mikrokozmos predstavuje skupina priateľov, tzv. „Klan“, ktorého stredobodom je postava Clary a jej dom s magickým kameňom. „Klan“ tvoria Clara a jej manžel Darío, Elisa (Loreta) a Bernardo, Irving a Joel, Fabio a Liuba, Horacio a Walter. Mladú generáciu zastupujú deti Clary, Ramsés a Marcos, a dcéra Elisy, Adela, ktorá sa narodila v Spojených štátoch.

Skupina priateľov vznikla počas ich vysokoškolských štúdií. Niektorí členovia pochádzajú z dobre situovaných rodín (Clara, Elisa), zatiaľ čo iní sa len ťažko vymanili z chudoby (Horacio). Skupinu tvoria architekt, fyzik, chirurg, maliar, informatik, inžinierka a ďalší, teda celé spektrum vzdelaných a kultivovaných ľudí.

Prostredníctvom osudu, ideológie, morálky, činov a vzájomnej pripútanosti členov ku skupine Padura nielen kriticky hodnotí kubánsku spoločnosť a vedie s ňou polemiku, ale jeho úvahy sú zároveň presiaknuté nostalgiou, smútkom a hlbokou láskou k svojim krajanom.

Klan sa začína rozpadávať počas Špeciálneho obdobia, ktoré súčasne korešponduje s masívnou emigráciou z Kuby. Dôvody sú rozmanité: nádej na lepšie ekonomické zázemie, túžba po profesionálnej realizácii, strach z prenasledovania kvôli sexuálnej orientácii či snaha o vytvorenie novej identity.

Nie všetkým sa však v exile podarí naplniť svoje sny. Autor poukazuje na kľúčový problém kubánskej diaspóry: vzdelaní ľudia čelia objektívnym aj subjektívnym ťažkostiam pri integrácii do nového sociálneho, administratívneho a kultúrneho systému v zahraničí. Na väčšine postáv, ktoré sa rozhodnú emigrovať (v románe sú ako cieľové krajiny uvedené Argentína, Španielsko a Spojené štáty), vykresľuje Padura existenčné problémy súvisiace s byrokratickými prekážkami pri získavaní pracovného povolenia, povolenia na pobyt, ilegálnou prácou, prácou nízkej kategórie v živote a zdravie ohrozujúcich podmienkach, bez sociálneho či zdravotného poistenia, atď. Osudy mnohých tak končia tragicky, napríklad Liuba a Fabio zomrú v dôsledku pracovného úrazu.

Ďalším negatívnym dôsledkom emigrácie je rozpad rodinných väzieb – s rodičmi, manželmi či deťmi. Ani materiálna prosperita nedokáže zmierniť pocit straty, ako to ilustruje Darío, ktorý sa neustále chváli a utešuje materiálnou prosperitou, aby si dokázal, že jeho rozhodnutie bolo správne. Iní pociťujú odcudzenie, samotu, prázdnotu alebo smútok za vlastnou krajinou a za blízkymi, ktorých zanechali za sebou (Irving).

Padurov pohľad na život v exile je pritom omnoho kritickejší než jeho pohľad na samotnú Kubu. Dá sa povedať, že jeho sympatie smerujú k Clare, ktorá predstavuje stálicu, bezpečie a domov pre tých, čo odišli, aj pre tých, ktorí zostali. Clara a jej dom s magickým kameňom v jeho základoch sú nerozlučné. Autora ich opisuje nasledovne:

„Prvých dvadsať rokov života Clara Chaplová Doňateová svoj dom nenávidela a za posledných desať rokov sa ho naučila tolerovať ako neželaný dar. Ten dom ju vždy prenasledoval a jej vzťah k nemu sa začal meniť, keď to, čomu chcela veriť, že je jej život, začalo praskať a rúcať sa. Vtedy sa jej verný a ochotný dom stal jej telesným a existenčným doplnkom, najlepším útočiskom. Clara si pripustila, ako veľmi bola k nemu nespravodlivá a ako ho v skutočnosti miluje. Po mnohých rokoch povedala Marcosovi, že jej dom je ako slimačia ulita, ktorú so sebou vláči ako požehnanie aj trest“ (Padura, 2024, s. 82).

Clara medzi ostatnými postavami vyniká a dala by sa označiť za protagonistu. Od detstva sa naučila lojálnosti, dôstojnosti a zodpovednému materstvu. Je prototypom matky, priateľky, ideálneho a autentického Kubánca – človeka, ktorý so sebou nosí „dom ulitu“, ktorého sa nechce vzdať, pretože v ňom nachádza svoj životný priestor a zmysel života. Clara zbližuje priateľov, spája rodinu, zotrváva a predstavuje silné puto medzi všetkými, ktorí opustili ostrov. Clara a jej dom sa stávajú symbolom všadeprítomnej vlasti na fyzickej aj duchovnej úrovni, a predpokladáme, že práve toto je kľúčový odkaz Leonarda Paduru.

Na druhej strane, Marcos, Clarin syn, predstavuje generáciu mladých ľudí narodených v 90. rokoch, ktorí sa dištancujú od krajiny, ktorú zdedili. Marcos otvorene kritizuje život na Kube z perspektívy mladého človeka, ktorý odmieta zapadnúť do systému:

„Vieš, na Kube žijú milióny ľudí tak ako ja. Niektorí zarábajú veľa, iní ledva prežívajú, ale všetci sú vynaliezaví. Ľudia v mojom veku vyrastali v čase, keď nebolo nič, a bez viery a nádeje. Išlo len o prežitie. Teraz je tam kadekto, starí komančovia, ale väčšinou si ľudia ani nepamätajú, že existoval nejaký Berlínsky múr a že Sovietske boli naši bratia. Nezaujímajú ich politika a neveria rozprávkam politikov o lepšej budúcnosti, starajú sa, ako len vedia, aby sa mali lepšie. Tí, čo zostali na Kube, zotrvávajú pri svojej vynaliezavosti a iní odišli. Je nás takých veľa, čo sme odišli. A hromada ďalších, čo chcú odísť“ (Padura, 2024, s. 65).

V románe *Ako prach vo vetre* Padura analyzuje rôzne aspekty kubánskej spoločnosti, pričom fenomén migrácie vystupuje ako konštantný jav, ktorý v dôsledku hlavných sociálnych problémov generuje ďalšie, často závažnejšie problémy. Tento fenomén sprevádza kubánsky národ už celé generácie a formuje skúsenosti a vedomie jeho obyvateľov. Je všeobecne známe, že masová migrácia bola v počiatočných etapách primárne motivovaná politickými dôvodmi, no postupom času sa diverzifikovala a intenzita jej výskytu sa zvýšila aj v dôsledku ekonomických ťažkostí a snahy o zjednotenie rodín“

Najvýraznejším momentom, ktorý rezonuje v kolektívnom povedomí verejnosti, je masový exodus obyvateľov z Marielu do Spojených štátov v apríli a októbri roku 1980. Padura tento odchod spomína niekoľkokrát a prezentuje ho ako kľúčový bod v

kubánskej migrácii, reflektujúci nielen historické udalosti, ale aj osobné osudy jednotlivcov, ich nádeje, obavy a skúsenosti s novou realitou. Tento prístup umožňuje čitateľovi porozumieť migrácii nielen ako spoločenskému fenoménu, ale aj ako hlbokému ľudskému a psychologickému zážitku, ktorý formuje identitu a kolektívnu pamäť kubánskej diaspóry. Hromadný odliv obyvateľstva z Marielu popisuje autor nasledovne:

„Reakcia prišla, ani čo by niekto výstrelom odštartoval preteky. Už v deň vydania dekrétu zaplavili severné pobrežie ako šmahom ruky najrozmanitejšie plavidlá. Prakticky žiadna z lodí, ktoré sa nachádzali v krajine, neostala zakotvená a všetci, čo sa do nich napchali, sa usadili a začali veslovať. Plte zhotovené za pár hodín z kovových sudov alebo z pneumatík hodili na more a vydali ich na milosť improvizovaným motorom, plachtám zo špinavej posteľnej bielizne, veslám, morským prúdom a viere v Božiu vôľu. Ľudia sa hrnuli k brehom, aby si kúpili, vyprosili, vyžobrali miesto na plavidle alebo sa rozlúčili s príbuznými. Obávané člny pobrežnej stráže, ktoré po desaťročia bránili útekem, medzitým ostávali v prístavoch a polícia zasahovala len v prípade potýčok“ (Padura, 2024, s. 289).

Úryvkom chceme demonštrovať, že literárna reprezentácia konkrétnych udalostí má vždy pridanú hodnotu. Text sa vyznačuje zrýchlenou dynamikou a napätím, ktoré nás vtiahne do deja. Zároveň obsahuje detaily, ktoré obohacujú naše poznanie reality tejto notoricky známej udalosti. Autor vykresľuje všeobecný chaos v spoločnosti, neistotu, strach, túžbu po slobode, cestu do neznáma s rizikom neúspechu alebo dokonca smrti pri plavbe na improvizovaných plavidlách, ktoré nespĺňajú žiadne bezpečnostné kritériá, bolestivú a rýchlu rozlúčku s blízkymi.

Padura nám umožňuje pochopiť, že migrácia nie je sociálnym fenoménom Kuby obmedzujúcim sa iba na masové odlivy obyvateľstva známe z masmédií, ale ide o komplexný problém, ktorý ovplyvňuje celé generácie Kubáncov, či už na ostrove, alebo v exile. V ďalšom odseku Padura rozširuje túto problematiku na najnovšie generácie:

„Po mori, po súši, letecky, cez severné, južné, východné i západné hranice. Cez Floridský prieliv, Niagarské vodopády, cez Mexiko alebo cez Moskvu, cez starodávny Beringov prieliv či po zasneženej Aljaške... Za posledné roky života v Havane sa z Marcosa stala encyklopédia stratégií, spôsobov a trikov, pomocou ktorých sa Kubánci mohli dostať do Spojených štátov a do roka a do dňa tam získať povolenie na pobyt. Marcos mal dosť kamarátov, ktorí vyskúšali niektorú z týchto možností, a podaktorí aj úspešne“ (Padura, 2024, s. 54).

Prostredníctvom tohto odseku nám Padura približuje skutočnosť, že aj v súčasnosti je migrácia komplikovaným, dlhodobým a rizikovým procesom, ktorý si vyžaduje

predchádzajúcu prípravu, či už ekonomickú alebo organizačnú. Mladí ľudia navyše musia počítať so zlyhaním a jeho možnými negatívnymi dôsledkami, pričom aj v prípade úspechu čelia neistej budúcnosti, problémom spojeným s administratívou a integráciou do novej spoločnosti a kultúry. Takto sa kubánska mládež vystavuje nebezpečnej ceste do neznáma a problémom s vybavením pobytového či pracovného povolenia, čo vedie k sociálnej a ekonomickej neistote, nezamestnanosti, nelegálnej práci alebo práci nízkej kvality.

Ďalším problémom, ktorý Padura v románe zdôrazňuje, je sociálna izolácia Kubáncov v exile. Väčšina postáv (Irving, Joel, Horacio, Fabio, Liuba, Marcos) nie je plne integrovaná do novej spoločnosti a kultúry, ale žije v komunitách, štvrtiach a mestách, kde Kubánci a ďalší utečenci zo španielsky hovoriacich krajín vytvorili svoj malý, uzavretý mikrokozmos, ktorý funguje podľa vlastnej dynamiky, zvykov a kultúry a v ktorom dominuje španielčina. Irving, ktorý emigruje z Kuby po traumatickom incidente s kubánskou políciou, sa usadzuje v madridskej štvrti Chueca. Jeho životný priestor sa zužuje na prácu v tlačiarňi, jeho byt a park Retiro, kde trávi čas pozorovaním sochy Padlého anjela, pred ktorou sa vždy cíti ako zlomený muž, bez príslušnosti a vykorenený. Marcos sa zase usadzuje v Hialeahu, ktorý je do určitej miery malou Kubou na Floride. Leonardo Padura vykresľuje Hialeah nasledovne:

V Hialeahu sa v reštauráciách podávalo kubánske jedlo, v kaviarňach sa pila kubánska káva, na diskotékach hrali kubánsku hudbu, v holičstvách pracovali len Kubánci a všade bolo počuť kubánske kecy, hlavne o blížiacom sa páde komunistického režimu na Kube, no a v nemocniciach sa hovorilo len po španielsky. Pri katolíckych alebo protestantských kostoloch, v ktorých občas slúžili hispánski farári a kňazi, postávali kubánske bylinkárky a predávali predmety potrebné na santeriánske obrady, a to vrátane zvierat nevyhnutných na rituálne obety – na veľké zdesenie civilizovaných Severoameričanov, dokonca aj tých, čo chodili na lov alebo ukrývali v kufri auta automatickú pištoľ. Samozrejme, v budovách a bytoch bývali Kubánci, a aby toho nebolo málo, policajný náčelník, zbormajster hasičov a dokonca aj starosta Hialeahu boli Kubánci (Padura, 2024, s. 47).

A, ako inak, jazyk v tejto komunite nepredstavuje žiadnu prekážku, takže všetci hovoria po španielsky. Na jednej strane táto skutočnosť Kubáncom život v Spojených štátoch uľahčuje, na druhej strane predstavuje prekážku pre ich úplnú integráciu do spoločnosti, čo znamená sociálnu, kultúrnu a vzdelávaciu izoláciu, hoci sa tento jav na prvý pohľad môže javiť ako malebný, exotický a príťažlivý.

Záver

Cieľom nášho príspevku bolo zaradiť Leonarda Paduru do generácie kubánskych autorov, ktorí žijú a tvoria na Kube a poukázať, že román *Ako prach vo vetre* nie je iba románom, ktorý v sebe spája ľúbostný a kriminálny príbeh, ale je aj kronikou svojej doby. Leonardo Padura, predstaviteľ Revolučnej generácie poznačenej hlbokými

politickými, spoločenskými, ekonomickými a kultúrnymi zmenami, ponúka vo svojej tvorbe jedinečný pohľad na kubánsku realitu. Na rozdiel od iných spisovateľov svojej generácie, ktorí zvolili exil, Padura zostáva na ostrove a stáva sa tak priamym svedkom udalostí, o ktorých píše. Hoci jeho romány vychádzajú výlučne v Španielsku, čo ho oslobodzuje od ideologickej cenzúry, sám priznáva prítomnosť autocenzúry, ktorá je zakorenená v mysli Kubáncov formovaných totalitným režimom.

Prostredníctvom generácie postáv spojených priateľstvom vykresľuje Padura portrét Kuby od pádu diktátora Fulgencia Bastu až po súčasnosť, pričom ukazuje, ako politická, ekonomická a spoločenská kríza ovplyvňuje životy jednotlivcov. Jeho prístup sa vyhýba priamej kritike a prezentuje trpezlivého pozorovateľa, ktorý skladá komplexnú mozaiku kubánskej spoločnosti. Napriek tomu otvorene odsudzuje individuálne zlyhania vyplývajúce z popretia vlasti, jednostrannej snahy o materiálny prospech alebo korupcie, zatiaľ čo sympatizuje s tými, ktorí čelia životu vytrvalo, svedomito a usilovne, či už na ostrove, alebo mimo neho.

Padurova tvorba je do istej miery aj metaforou náreku nad premrhanými životmi jeho krajanov, či už po fyzickej alebo duchovnej stránke. Diaspóra kubánskeho ľudu, hlavná téma jeho literatúry — ako naznačuje metaforický názov románu *Ako prach vo vetre* — je spracovaná s perspektívou kombinujúcou spoločenskú kritiku a úvahu o kultúrnej identite. Padura sa zasadzuje o zachovanie kubánskej identity aj za hranicami ostrova, ukazujúc, že ľudská integrita je neoddeliteľne spojená s kultúrnou integritou.

Literatúra

APARICIO Y., ESTEBAN A. 2014. *Narrativa histórica cubana. La obra literaria de Julio Travieso*. Valencia: Aduana Vieja

BUENO, S. 1954. *Historia de la literatura cubana*. La Habana: Editorial Minerva.

CORREA IGLESIAS, A. *Entrevista a Leonardo Padura: Programa de filosofía y ética en Cuba*. <https://bioethics.miami.edu/_assets/pdf/international/ethics-in-cuba/interviews-papers-and-other-documents/leonardo-padura/padura-interview.pdf>

GARCÍA BERRIO, A. 1989. *Teoría de la literatura*. Madrid: Cátedra

GONZÁLES, M.P. 1969. *Notas críticas*. La Habana: Contemporáneos.

MARIÑO, E. 2024. *Entrevista a Leonardo Padura: “Es más humillante la autocensura que la cancelación”*. <https://www.publico.es/culturas/humillante-autocensura-cancelacion.html>

MARKECH, J. 2016. Interkulturelle Aspekte im Fremdsprachenunterricht. In: *Kontexty: interdyscyplinárny zborník*. Gorlice: Diecezjalny ośrodek kultury prawosławnej ELPIS w Gorlicach.

MARTÍNEZ CARRO, E. 2023. *Como polvo en el viento de Leonardo Padura: el exilio cubano y su voz femenina*. In: *Revista Letral*, č. 30, s. 74 – 94.

MARTÍNEZ RUBIO, J. 2019. La historia entre la libertad y la derrota. La generación posrevolucionaria en Herejes de Leonardo Padura. In: *Revista Iberoamericana*, č. 269, s. 1271 – 1288.

MORALES PINO, L., AGUILAR SOLÍS, G. A. 2024. Migración y éxodo en Cuba: tendencias migratorias desde el siglo XIX hasta la actualidad. In: *Migraciones internacionales*, Nº15, ART. 01.

PADURA, L. 2024. *Ako prach vo vetre*, Bratislava: Slovart, s. 47, 54, 65, 82, 289.

PADURA, L. 2020. *Como polvo en el viento*. Barcelona: Tusquets Editores.

SÁNCHEZ BECERRIL, I. 2012. Consideraciones teórico-críticas para el estudio de la narrativa cubana del Periodo Especial. In: *Literatura: teoría, historia, crítica*, č. 14 (2), s. 83 – 112.

Kontakt:

Mgr. Sofia Tužinská Szalaiová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych jazykov a interkultúrnej komunikácie

Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: sofia.tuzinska@euba.sk